

דף השבוע

טו. - טו :

(י) בע' לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח ובהר הבית

(יא) בע' אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה

(יב) בע' אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר וכו'

(יג) בע' אין גוזרין בתחילה בחמישי

(יד) בע' אין גוזרין תענית בר"ח בחנוכה ופורים

ביתר עיון

(טו) בע' באיזה תעניות אין גוזרין בתחילה בחמישי

(טז) בע' על איזה ימים אין גוזרין תענית

(יז) בע' נתינת עפר

עניני הלכה ועניני אגדתא

(יח) בע' אין גוזרין תענית בחמישי

(יט) בע' ליטול ציפורנים ביום חמישי

(כ) בע' תפילת אברהם אבינו

טו.

(א) בע' הדקמה לפרק זו

(ב) בע' היכן נותנים את אפר המקלה

(ג) בע' אפר מקלה

(ד) בע' דברי קבלה

(ה) בע' ואומר לפניו עשרים וארבעה ברכות

(ו) בע' הכין אומר כד' ברכות

(ז) בע' ואלו הן זכרונות ושופרות

טו :

(ט) בע' טעות של רבי חלפתא

דף השבוע לימוד מסכת תענית מוקדש

לע"נ נעכא גיטל בת שמואל הירש הלוי ע"ה

Sign up to receive these valuable *marei m'komos* at www.dafaweek.org

להערות קושיות וטעיות AsherMillman@gmail.com

(א) בע' הדקמה לפרק זז

(1) רש"י - אפר ממש ולא עפר. אפר סתם הוא עפר... והיינו דקתני אפר מקלה אפר שריפה אי הוה תני אפר סתם הוה משמע עפר וכו'.

(2) רשב"ם ב"ב ס' - אפר מקלה - אפר הכירה השרופה באש קרוי כן ומשום דאיכא אפר פרה נמי הוצרך לפרש כן.²

(3) תורת חיים שם - ורשב"ם ז"ל פירש ומשום דאיכא נמי אפר פרה נקט מקלה וזה נראה דוחק אלא נראה דלכך קאמר אפר מקלה דאפר שריפה בעינן זכר לשריפת ירושלים לאפוקי עפר סתם.

(ד) בע' דברי קבלה

(1) רש"י - כל מקום שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל - קרי ליה קבלה, ובכל דוכתא דלא איתפקד נביא כי האי וירא האלהים שהוא כמספר והולך, דיליף מיניה אגב אורחיה מילתא - לא קרינן ליה קבלה.

(2) רש"י מסכת חולין דף קלו. - תורת משה - קרויה תורה לפי שנתנה תורה לדורות ושל נביאים לא קרי אלא קבלה שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה.

(3) שו"ת חוות יאיר סימן ט - מה שהגיה תלמיד טועה ברש"י ר"פ סדר תעניות הוא שיבוש גדול מאוד שהש"ס אומר בכמה דוכתי ד"ת מד"ק לא ילפינן אף שאין ענין לתוכחה ומוסר עיין ריש ב"ק ובמסכת נדה פ"ג כ"ג וחגיגה דף י"ו.

(4) ערוך לנר מסכת ראש השנה דף ז עמוד א - מדברי קבלה למדנו. מזה ק"ל על מה שכתוב ברש"י תענית... והרי הכא כל הפסוקים דמיתתי אינם צוויים רק סיפורים וקרי להו דברי קבלה... ולענ"ד יש לתרץ קושית התוס' בתענית בדרך אחר עפ"י מה שהביא הש"מ בב"ק שם בשם תלמידי הר"ר פרץ וז"ל **דברי נבואות קרי להו דברי קבלה ע"ש שהנביאים קובלים וצועקים על צרות הנראות להם בחזון כדמתרגמינן אם צעוק יצעוק אלי אם מקבל יקביל. ויש מפרש קבלה שכולם קבלו נבואתם ממרע"ה עכ"ל.** וצריך לפרש דברי הי"מ שע"כ לא בלבד מה שקבלו הנביאים קרו ליה דברי קבלה שהרי שם בב"ק גופא קרי ליה מה דכתיב ויעש לו צדקיהו בן כנענה קרני ברזל כן והוא ספור ולא קבלה ועוד דנביא שקר היה וודאי לא קיבל **אלא כוונתם כיון דעיקר ספרי נביאים הם נבואתם קרא להספרים דברי קבלה.** ולפ"ז **י"ל דכן הפי' בכמה מקומות שמזכיר דברי קבלה אבל**

(1) מאירי - סדר תעניות כיצד וכו' כונת הפרק לבאר לנו עניני תעניות אחרונות של גשמים ורבו יסוב על ג' ענינים הראשון לבאר תכונת הענינים והתפלות שהיו מסדרים בז' תעניות האחרונות של מטר והאיך היו מתנהגים בדרשות ובתוכחות החכמים והזקנים קודם התפלה כדי לעוררם בתשובה מתוך דבריהם והשני לבאר מי הוא המחוייב להתענות בהם מאותם שלא נתחייבו להתענות בראשונות השלישי לבאר הזמן הראוי לקבוע בו תענית זהו שרש הפרק דרך כלל אלא שנתגלגלו בו דברים אחרים שבעניני עבודת אנשי משמר ובית אב כמו שיתבאר.

(ב) בע' היכן נותנים את אפר המקלה

(1) רמב"ם הלכות תעניות ד' א' - ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה **ועל גבי ספר תורה** כדי להגדיל את הבכיה ולהכניע לבם וכו'.

(2) כסף משנה שם - **איני יודע מנין לו לרבינו שנותנין אפר מקלה ע"ג ס"ת.**

(3) צפנת פענח הלכות תעניות שם - ועל גבי ס"ת כו'. עיין בכ"מ אך רבינו ז"ל היה לו גירסת הר"י דמבואר כן.

(4) מעשה רקח הלכות תעניות שם - הקשה מרן ז"ל דמנין לו לבינו שנותנים אפר מקלה ע"ג ספר תורה ולא תירץ כלום עיין שם. ואפשר דנפקא ליה לרבינו ממ"ש בגמרא למה נותנים אפר מקלה ע"ג תיבה אמר רבי יהודה בן פזי כלומר עמו אנכי בצרה ריש לקיש אמר בכל צרתם לו צר אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה על גבי תיבה מזדעזע לי כולי גופאי ע"כ. ולשונו אל מורים דעל הס"ת דוקא קיימי דאילו בתיבה לבדה לא שייך עמו אנכי בצרה וכו' ומזדעזע כולי גופיה וא"כ צ"ל דהתיבה עם הס"ת קאמר דהרי היו קוראים בו ברכות וקללות וכו'.¹

(ג) בע' אפר מקלה

¹ וע"ש בסוף דגם הביא את הגיר' ונקט דאפשר משני טעמים דהיינו בין מחמת הגירסא ובין מחמת גמ' זו שמביא.

² מבואר שלא כרש"י דלרש"י בא "מקלה" לאפוקי מעפר אכן לדברי הרשב"ם בא לאפוקי אפר פרה. וש"ר כזה בהתורת חיים הנ"ל ע"ש.

מה שנזכר במתניתין דתענית ובקבלה הוא אומר הוא עפ"י פי' הראשון מלשון צעקה ולכן לא קרא כן רק הפסוק של יואל ששם הנביא צועק ומקבל קרעו לבבכם פן יבוא פורענות. אבל בפסוק של יונה שהוא ספור מעשה לא שייך זה כנלע"ד. ומ"מ שלא לעשות התוס' מ"ד כטועה אפשר לומר דכוונתו שהתנא לא קורא סיפורים דברי קבלה. אבל בגמרא שהוא לשון אמוראים גם סיפורים נקראים כן.

ה) בע' ואומר לפניו עשרים וארבעה ברכות

1) חידושי בתרא תענית- והקשה המסביר מדוע על מלכיות ג"כ, אפשר לומר דמלכיות סמל לדין, וזה מתאים ליום הדין, אבל ביום תענית מבקשים רחמים, ועי"ל דאומרים מלכיות רק כשאנו קרובים לקב"ה [ומלכותו בגלוי], משא"כ ביום צרה, שהוא זמן של הסתר פנים ובזמן כזה אין אומרים מלכיות.

ח) בע' רבי יהודה אומר לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות

1) חידושי הריטב"א- והא דתנן רבי יהודה אומר לא היה צריך [לומר] זכרונות [ושופרות]. אין פירושו כפשוטו שאינו צריך לכך אבל אם רצה לאומרו רשאי, שהרי אמר בטעם דבריו שאין אומרים אותה אלא בר"ה וביום הכפורים של יובל ובשעת מלחמה, אבל רבי יהודה תפס במשנה לשון קצר שאין אומרים זכרונות ושופרות בתעניות אלו... ולית הלכתא כרבי יהודה דיחידאה הוא, אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפירוש המשנה הלכה כרבי יהודה ובחבור שלו כתב ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, וצ"ל שדעת רבינו ז"ל דרבי יהודה לפרושי אתא כי מה ששינו בסדר הברכות שאומר זכרונות אמת הוא שנהגו בכך אבל לא היה צריך, [ומהא דקאמר לא היה צריך] ולא אמר אינו צריך נראה שנהג היה ש"צ לומר אבל לא היה צריך לכך כנ"ל.

1) חידושי הרמב"ן - אבל בכולהו מתני' ובגמרא לא נתפרש בהדיא אם מתפללין אותן כ"ד בכל תפלה ותפלה משלש תפלות שהן שחרית ומנחה ונעילה שמתפללין בכל תענית צבור... או שמא אינו אלא בתפלת נעילה בלבד... ודברי רבינו חננאל מטיין כן שכתב ותפלת התענית בשחרית לא יכלינן למימר דכתיב ואלי יאספו כל חרד בדברי וגו', ש"מ תפלת תענית באחרית היום ברביעית האחרון, אבל מאחר שלא פירשו במשנתנו כך נראה לפי הדרך הישרה שבכל שלש תפלות מהן מתפללין כן, וסמכתי לי על דברי הרב המחבר הר"מ במז"ל שכתב כן שמוסיפין ברכות אלו בתפלת שחרית ובתפלת מנחה. ויש מי שאומר שהן מתפללין אותה כעין מוסף... וזה אינו במשמע.

ו) בע' הכין אומר כד' ברכות

טו:

1) רמב"ם הלכות תעניות פרק ד הלכה ה-ו- ושליח צבור מתחיל ומתפלל עד ברכת גואל ישראל, ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני, אשא עיני אל ההרים וגו', ממעמקים קראתיך ה', תפלה לעני כי יעטוף וגו'. (ה' ו) ואומר דברי תחנונים כפי כחו, ואומר ראה בענייני וריבה ריבנו ומהר לגאלנו, ומתחנן ואומר בסוף תחנוניו מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה, ברוך אתה ה' גואל ישראל.

ט) בע' טעות של רבי חלפתא

1) חידושי הריטב"א- ובפירוש טעותם של ר' חלפתא ור' חנינא בן תרדיון נתחבטו הראשונים ז"ל, יש מרבותינו ז"ל בעלי התוספות שפירשו שטעותם שהיו תוקעים על סדר הברכות ואמרו חכמים שבגבולין אומרים הברכות בלא התרעות... וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שאין התרעות על סדר הברכות בגבולין אלא אחר שגמרו כל התפלה... ורש"י ז"ל דחק עצמו לומר כי טעותם היה שלא היו עונים אמן אחר כל ברכה, אלא שהיו אומרים בשכמל"ו כדרך שעושין במקדש, וגרסינן במשנתנו ולא ענו אחרי אמן, וזה אינו נכון... ואחרים פירשו שטעותם היה כי כמו שראו במקדש שהיו תוקעין בשופר וחצוצרות בתעניות הנהיגו הם כך בגבולין לתקוע בשופר וחצוצרות, וכשבא דבר לפני חכמים אמרו שאין זה אלא במקדש אבל בגבולין מקום שיש שופר אין חצוצרות ומקום שיש חצוצרות אין שופר, והפירוש הזה יותר נכון, ורבינו הגדול כן כתב שטעו בשתים שלא ענו אמן ושטעו

2) חידושי הריטב"א טו. - ואלו הן זכרונות ושופרות אל ה' בצרתה לי כו'. פי' הפסוקים הללו הן כל אחד על כל ברכה לפי סדרם כי בברכה ראשונה של שש שהוא מוסיף שחותמת זוכר הנשכחות אומר זכרונות, ובשניה שאומר שומע תרועה אומר שופרות, וכן השאר על הסדר הזה תמצא מזמור מעין הברכה, וכן סדר הגאונים ז"ל, ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שמסדר זכרונות ושופרות ושאר כל המזמורים הללו בברכת גואל ישראל קודם שיאמר מי שענה.

ז) בע' ואלו הן זכרונות ושופרות

בשופר וחצוצרות כמו שראו במקד... וטעם ההפרש הזה שבין מקדש לגבולים, לפי שאנו צריכים ביום זה להעלות זכרונם לפני השם ברוך הוא לרצון לנו, ולפיכך צריך תקיעות בתפלת תענית שהיא מי שענה שמזכירין בה זכות האבות להעלות זכרונם לפני השם ברוך הוא, ולפיכך צריך שיהיו התקיעות סמוכות לתפלה זו, ואילו במקדש כיון שעונים על כל ברכה בשכמל"ו שהיא ברכה בפני עצמה כמו שאמר על כל ברכה תן לו תהלה, אילו היו אומרים מתחלה מי שענה קודם חתימת הברכה ותוקעין אחר בשכמל"ו היה נראה כאילו התקיעה על ברכת ברוך שם כבוד, אבל בגבולים שעונים אמן כשתוקעים אחר עניית אמן הרי התקיעות סמוכות למי שענה שאין הבדל ברכה אחרת ביניהם וכו'.

י) בע' לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח ובהר הבית

1) רמב"ם הלכות תעניות פרק ד הלכה יז- וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות, ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין, ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים, ואין עושים סדר זה אלא בהר הבית בלבד.

2) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן סג- ומה שלא פרט בשערי מזרח ובהר הבית בלבד כדאיתא בגמרא, הוא משום שסובר שלדינא דבבליה דהר הבית צריך לתקוע בשופר ובחצוצרות, רק ששם היו רגילין להתאסף לתקיעות. וכן לא הזכיר בפ"ד מתעניות הי"ז (גבי סדר התקיעות והתרועות דתעניות) שער מזרח ובהר הבית אף שזה תנן מפורש במתני' בתענית דף ט"ו ע"ב, וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא היינו נוהגין כן אלא בשער מזרח ובהר הבית, אלא נקט ואין עושים סדר זה אלא בהר הבית בלבד, והוא ג"כ משום שסובר דבבליה הר הבית הוא בדין זה דנקרא מקדש ולפני המלך ה', ורק ששם היו רגילין להתאסף להתפלל בתעניות כמ"ש לעיל שם הלכה ט"ו, כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין בהר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין וכו'.

יא) בע' אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה

1) רש"י- לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים שפקעו מעל המזבח, אי נמי: לא גמרו ביום - גומרים בלילה, אבל אנשי משמר אינן צריכין לסייע בלילה להפך במזלג, דבית אב יכול להספיק לבד היפוך המערכה

2) רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק א הלכה ו- ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה, שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו.

3) השגת הראב"ד שם- א"א אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה.

4) כסף משנה שם- ולדעת רבינו י"ל דאי משום הקטרת אימורים היה אפשר לתקן שיקטירו אותם קודם שישת.

5) אור שמח שם- [על דברי הראב"ד] נ"ב ואף לשיטת רבינו בפ"ד ממעה"ק דחכמים עשו סייג שאין מקטירין אחר חצות, מ"מ הא אם לא נתעכלו מהפכין בהן כל הלילה, כמוש"כ רבינו בפ"א מתו"מ, והוי עבודה, כמי דאיתא בשבועות (דף י"ז ע"ב) ועיין משל"מ פ"ו מתו"מ ה"א יעו"ש.

6) אמרי אמת שם- ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו. והראב"ד השיג עליו וכתב אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה, ועי"ש בכ"מ, ונראה ליישב שהרמב"ם לשיטתו בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ב שפסק שהקטרת אימורין אינה נוהגת אלא עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה, לכן הוכרח לחדש טעם זה.

יב) בע' אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת

1) מאירי יד. - אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס בתוך שבוע שלהם ועקר איסורם כדי שלא יכנסו לתוך משמרתם כשהן מנוולים ומ"מ הקלו להם להסתפר בחמישי מפני כבוד השבת וכל שכן בששי אלא שלא היו נוהגין לספר בששי מפני הטורח והותר להם מה שלא הותר כן לשום אדם בחולו של מועד ונראה לי טעם בדבר מפני שהמשמר זמנו קבוע לעולם ליכנס במוצאי שבת ואין הדבר מצוי להשהות עצמו לתוך משמרתו אחר שצריך לשהות במשמרתו ממוצאי שבת עד חמשי אבל בשאר הנזכרים שמא יזדמן חמשי יום ראשון לחול המועד או סמוך לו ומתוך שאין שהייתו מרובה נוח לו לשהות עצמו ומתוך כך הוא נאסר בכל וי"מ בה טעם אחר לומר שבאנשי משמר לא נאסרה להם מלאכה כלל ולא נאסר הגלוח להם אלא מקנס גמור שמא יכנסו למשמרתם מנוולים אבל חול המועד יש שם איסור מלאכה ואף על פי שעקר האיסור בגלוח וכבוס מתורת קנס מ"מ הואיל ונאסרו נעשו כשאר מלאכות האסורות בו שאין חמשי מתירתן ויראה לי גם כן שאף אחד שבמשמר שנאנס אונס הידוע כגון אלו הנזכרים במשנתנו שמוותר להסתפר וכבר ביארנו ענין משמר ומעמד במסכת תענית.

יג) בע' אין גוזרין בתחילה בחמישי

1) רש"י- כשרואין בעלי חנויות שקונין למוצאי יום חמישי שתי סעודות גדולות אחת לליל חמישי ואחת לשבת סבורים שבא רעב לעולם ומייקרים ומפקיעים השער וכו'.

דבתענית של גשמים בלבד אמרו שאז השער מתיקר כשרואין שמתענין על הגשמים ולא רצו חכמים שתהא הפקעת השער בתחלה בחמישי מפני כבוד השבת.

טז) בע' על איזה ימים אין גוזרין תענית

1) רמב"ם הלכות תעניות א' ז' - כן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים, או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד וכו'.

2) מאירי - המשנה השביעית אין גוזרין תענית תחלה על הצבור בראשי חדשים ובחנוכה ופורים **והוא הדין לחלו של מועד וכ"ש בשבת וי"ט.**

3) ישועות מלכו שם - [על דברי הרמב"ם הנ"ל] בתחלה בר"ח. לכאורה למה לא חשיב רבינו עיוה"כ דלפי שיטתו בפ"ג מהל' נדרים שוה לר"ח ואולי דזה פשיטא דהרי הוי כאלו התענה ופועל באכילתו כמו בתענית.

יז) בע' נתינת עפר

- 1) תוס' ד"ה ונותין - ואתו אפר הוי מעצם אדם.
- 2) קרן אורה מסכת תענית - ובדברי הרמב"ם ז"ל לא מצאתי מבואר כן, וגם קשה קצת לשרוף עצמות אדם בשביל זה, ואי בעינן אפר מעצמות יותר טוב לשרוף מעצמות איל זכר לאילו של יצחק, ולא מצאתי כעת בשום פוסק חבר לדברי התוספות ז"ל בזה, וצ"ע.
- 3) יעב"ץ - נ"ב צ"ע אך זה הוא ותמה על עצמך מאיזה עצם אדם יהא אפר זה ואיה ימצאוהו וכי ישרפו עצם אדם בשביל כך וכו'.
- 4) מגן אברהם סימן תקעט - **אפר כירה והתוס' כתבו אפר הבא משריפת אדם ואין נוהגין כן גבי חתן.**

עניני הלכה ועניני אגדתא

יח) בע' אין גוזרין תענית בחמישי

1) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקעב אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה ביום חמישי, שלא להפקיע (פי' שלא לייקר השער) שערים; **ואפילו במקום שאין לחוש לכך.**

2) הר"ן על הרי"ף מסכת תענית דף ז עמוד א- **אבל הקשו על רש"י ז"ל שהיאך יפקיעו את השערים בשביל שקונין לצורך השבת ולצורך התענית דאדרבה בשאר הימים קונין יותר שאוכלין ב' סעודות ובתענית אין אוכלין אלא אחת שמא תאמר שהם מרבים לאכול בשר ויין מפני התענית והרי אין לחוש על הפקעת השער אלא על התבואה ולא על בשר ויין שהמפקיע בהן השער הרי זה משובח מפני שהוא ממעט את התפלה כדאיתא בפרק הספינה (דף צ ב) ולא ידעתי מהו דהתם בפרק הספינה ר' יהודה בן בתירא הוא דאמר הכי ביין שמוותר להוציא מארץ ישראל לחוצה לארץ ופליגי רבנן עליה ואיהו נמי כי אמר הכי ביין דוקא קאמר והרי כמה דברים שחיי נפש בהם שאדם מרבה לקנות מהם מפני התענית יש לחוש בהן להפקעת שערים**

יז) בע' אין גוזרין תענית בר"ח בחנוכה ופורים

1) חידושי הריטב"א - אין גוזרין תענית על הצבור בר"ח וחנוכה ופורים ואם התחילו אין מפסיקין. **כך הגירסא במשניות ובנסחאות מדוייקות דלא גרסינן בהא בתחילה...אבל בר"ח וחנוכה ופורים אין גוזרין בו תענית כלל ואפי' להיות ב' או ג', אלא שאם גזרו תעניותיהם סתם על הגשמים או על שאר צרות עד שיענו או עד זמן שהם צריכים לגשמים, כפי ענין המקומות שרשאים לעשות כן כמו שאנו עתידים לבאר, והם לא קבעו זמן זה ולא עלה בדעתם שיפגע בהן ר"ח או חנוכה או פורים והתחילו להתענות ולא נענו עד שפגע בהם אחד מימים אלו, אין מפסיקין גזרתם שגזרו סתם אלא מתענים ומשלימים בו, שאע"פ שאין גזרתם כדאי לחול על ימים אלו של גזרת ראשונים בפרט, חייל עלייהו בכולל דוגמת שבועה שחלה על שבתות וי"ט בכולל, [נ"א: שחלה על שבועה ובשבתות]...**ויש מפרשים אין גוזרים בתחילה לומר שאין עושים אותו תחלה אבל עושים אותו שני אפי' בתחלת גזרתם כגון שהיה ר"ח יום ה' וכו'.****

ביתר עיון

טו) בע' באיזה תעניות אין גוזרין בתחילה בחמישי

1) הר"ן על הרי"ף מסכת תענית דף ז - [ולפי דברי רש"י יוצא] **לא בתענית של גשמים בלבד אמרו כן אלא בכל צרה שלא תבא על הצבור והכי מוכח דמדתני ליה הכא בהדיה אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים ובחנוכה ופורים דמשמע כי היכי דהני מתניא בכל תעניות ה"נ הך דאין גוזרין תענית על הצבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערי' וכו'...והר"י ז"ל פירש**

איתא בחז"ל דיצחק ביקש מא"א שיעקדנו יפה יפה שלא ייפסל השחיטה, וכמוזכר זה גם בסליחות דיום ה' דעשיית, המיוחס לרבנו שלמה אבן גבירול.

ונראה לבאר דבאמת הקדוש ברוך הוא ציוה רק להעלותו ע"ג מזבח ולא פירש לעבוד בו כקרבן ויצחק ביקש דליהוי כקרבן ממש, ועל בקשה זו ברכו אברהם סמוך לעקידה "סוקר ספונות בני שועך יקשיב, ישלח עזרך מקודש" לשון הפייטן בסליחות שם, והקב"ה קיבל תפלתו להחשיב עבודת הקרבנות, וכל כך נתקבלה בקשתו דאפי" שבסוף לא הוקרב בפועל הוחשב העקידה כאלו מסר נפשו ונשחט בפועל אף שרק עקדו אותו... והיינו נמי דאמרינן "מי שענה ליצחק בנו כשנעקד ע"ג המזבח" ומוכן לשחיטה, דבעקידה נחשב כאלו נשחט ממש. "הוא יעננו" - דאותו הנהגה שהיה כלפי עקידת יצחק יהי.

2) שם- ואפילו במקום וכו' - כגון בעיר שרובה עוי"ג. ואפשר דבמדינות אלו דלא שכיחי מפקיעי שערים מותר לגזור תענית ביום ה' וכן נוהגין [מ"א וש"א]:

3) פסקי תשובות אורח חיים סימן תקעב על המ"ב הנ"ל- **יש הכותבים שאי אפשר לחלוק על הגאונים והרמב"ם שאוסרים מכל מקום.** אולם לא אסרו אלא בצרה נמשכת שאין חיי אדם תלוי בה מרגע לרגע, אבל בצרה שחיי אדם תלוי בה מנגד ממש כגון ברעש אדמה פעם אחר פעם ויש לירא פן יהיה ביתם קברם, בזה כו"ע מודי שאין להמתין ואף ביום ה' אפשר לגזור תענית.

יט) בע' ליטול ציפורנים ביום חמישי

1) ט"ז אורח חיים סימן רס- ובנטילת צפרנים יש טעם בדבר על מה שאין נוטלין ביום ה' עד כאן לשון מהרש"ל ומה שמסיים שיש טעם בנטילת צפרנים שמעתי הטעם דדרך השערות והצפרנים המגולחים להתחיל לצמוח ביום ג' שאחר הנטילה ע"כ אין לעשות שיהיה זה בשבת וע"כ גם בגילוח שערות אין לעשות ביום ה':

2) מגן אברהם סימן שם- כתב הב"ח בשם רש"ל יש לספר בע"ש ולא ביום ה' שאין ניכר שעושה לכבוד שבת ובנטילת צפרנים יש טעם יפה שאין נוטלין בה' עכ"ל וצ"ע דמשנה שלימה שנינו בפ"ב ופ"ד דתענית ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ופירש"י דרך רוב בני אדם לספר בה' ולא בע"ש מפני טורח שבת עכ"ל ואפשר דמ"מ מצוה מן המובחר בע"ש אלא שאנשי מעמד לא היו פנוים בע"ש.

3) חשוקי חמד סנהדרין דף כב עמוד ב- ובערוך השולחן (ס"ו) הקשה איזה איסור הוא שמתחילין ליגדל בשבת. ומיהא במחצית השקל כתב שטעם האיסור הוא, כיון שלכבוד שבת הוא מוריד את המותרות, אין זה נאה שבדיק בשבת הם יתחילו לצמוח שוב. להלכה המשנ"ב (שם סק"ו) כתב לגבי קציצת ציפורנים שביום ה' מקפידין שלא ליטול, מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגלוחן, וא"כ אין זה תיקון כבוד שבת שחוזר לצאת. ולא הביא דעת ה"ט"ז לגבי שערות, ואדרבה כתב (סק"ה) שאם אי אפשר לו להסתפר בערב שבת, יסתפר ביום חמישי, כי מה שקרוב לשבת עדיף טפי.

כ) בע' תפילת אברהם אבינו

1) תשובות והנהגות כרך ד סימן קלה- בסליחות אומרים "מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו, ומי שענה ליצחק בנו כשנעקד ע"ג המזבח הוא יעננו", ולא נתבאר איזו תפילה התפללו בעקידה ונענו, הלוא אדרבה לא רצו להפטר מהעקידה, וכשהקב"ה אמר לא"א "אל תשלח ירך אל הנער" ביקש עכ"פ להטיף ממנו דם, וכן